

DIZAYNER VOSITASIDA BOLALARNI TASVIRIY QOBILIYATI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI

Djumayev Jasur Mamanazarovich

Toshkent amaliy fanlar universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. Dizayner vositasida bolalarni tasviriy qobiliyati rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarda bolalar asosan amaliy ish bajaradilar, san‘at asarlarini bilan rasmga qarab xikoya qilish, maktabda esa tasviriy san‘atning turlari rang tasvir, grafik, xaykaltaroshlik va dekorativ san‘at asarlari bilan yanada chuqurroq tanishadilar. Kichik yoshdagi bolalarida tasviriy faoliyat mashg‘ulotlari xilma-xildir: rasm chizish, loy, applikatsiya, qurish-yasash mashg‘ulotlari xisoblanadi. Kichik yoshdagi bolalarida keltirilgan mashg‘ulotlarning hammasiga katta ahamiyat beriladi. Boshlang‘ich sinflarda ta‘lim-tarbiya masalalarining muvaffaqiyatli hal etilishi, Kichik yoshdagi bolalarda olib boriladigan tasvirlash faoliyati mashg‘ulotlari bilan uzviy ravishda olib boriladi.

Kalit so‘zlar: tevarak-atrof, muhit, jarayon, shakllanish, omil, tushuncha, odat, tasavvur, dunyoqarash, tafakkur, muloqot

Примечание. Основные направления развития визуальных способностей детей посредством дизайна: на уроках визуальной деятельности дети в основном выполняют практическую работу, рассказывают истории по картинкам с использованием произведений искусства, а в школе они знакомятся с видами изобразительного искусства: живописью, графикой, скульптурой и декоративно-прикладным искусством.

У детей младшего возраста разнообразная изобразительная деятельность: рассматривается рисование, пластилин, аппликация, конструирование. Большое значение придается всем занятиям, отдаваемым маленьким детям. Успешное решение учебных задач в начальных классах органично осуществляется с образной деятельностью, проводимой детьми раннего возраста.

Ключевые слова: среда, среда, процесс, формирование, фактор, понятие, привычка, воображение, мировоззрение, мышление, общение.

Annotation. The main directions of developing children's visual abilities through design are: in visual activity classes, children mainly perform practical work, tell stories based on pictures with works of art, and at school they become more familiar with the types of visual arts: color painting, graphics, sculpture and decorative arts. Young children have a variety of visual activities: drawing, plasticine, appliqué, design are considered. Great importance is attached to all activities given to

young children. The successful solution of educational problems in the primary grades is organically carried out with the figurative activities carried out by young children. Key words: environment, environment, process, formation, factor, concept, habit, imagination, worldview, thinking, communication.

Hozirgi vaqtda ta'lim muammolarini hal qilishga imkon beruvchi ko'plab dizaynerlar mavjud: Arduino-ga o'xshash, DaNi, DARwin, Engino, Fischertechnik (dizayn va dasturlash bilan bog'liq bir qator to'plamlar), Hunarobo (ikkalasiga tegishli to'plamlar seriyasi). dizayn va dasturlash). Technolab, TRIC o'quv dizayneri muayyan mezonlarga javob bersa, E.V. Volkova, ning ta'rifiga asoslanib nomlanishi mumkin.

Birinchidan, dizayner cheksizlikka intilishi kerak, ya'ni o'qituvchi va o'quvchi o'ylab topadigan dizayn variantlarini taklif qilishi kerak, u tasavvurni cheklamasligi kerak.

Ikkinchidan, dizayner murakkablik g'oyasini o'z ichiga olishi kerak, bu, qoida tariqasida, dizaynerning tarkibiy elementlari, detallari bilan ta'minlanadi, bu dizaynni xilma-xil va uzoq muddatda murakkab qiladi.

Uchinchidan, qurilish to'plami o'quvchilarning yoshiga va dizayn vazifalariga qarab har bir to'plam bilan ketma-ket ishlash qobiliyatini ta'minlaydigan qurilish majmualari qatorining bir qismi bo'lishi kerak.

To'rtinchidan, to'liq semantik yuk va bilimlarni ko'taring, bu o'quvchilar tomonidan qurilish majmuasi qismlaridan voqelik ob'ektlarining modellarini mazmunli yaratish va takrorlashda ifodalanadi.

Natijada, o'quvchilar bilim va ob'ekt-sensor tajribasini o'zlashtirganlik darajasini namoyish etadilar [36]. Ushbu mezonlarga javob beradigan dizayner o'quvchining uyg'un, to'liq rivojlanishi bilan bog'liq jiddiy vazifani bajarishga qodir.

O'quv qurilish to'plamlari orasida eng mashhurlari: HUNA-MRT Kicky-Basic qurilish to'plamlari yangi boshlanuvchilar uchun mo'ljallangan - bular GOMA (MRT1), FUN&BOT (MyRobotTime) va KICKY (MRT2) seriyali to'plamlari. Qurilish to'plamlarining barcha qismlari plastik, yorqin va minimal elektronika mavjud. Bu 5-8 yoshli o'quvchilar uchun robototexnikaga kirishning dastlabki, dasturlashtirilmagan bosqichidir. To'plamlar qurilish asoslari, oddiy mexanizmlar va ulanishlarni o'rgatadi. Ushbu darajadagi robotlar dasturlashtirilmagan va bu Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilar uchun ortiqcha - o'quvchilar algoritmi ishlab chiqish, dastur yozish va hokazolarga vaqt sarflamasdan tez natijalarga erishadilar. Shu bilan birga, dizaynerlar elektron elementlarni o'z ichiga oladi: datchiklar, motorlar, boshqaruv panellari - bularning barchasi robototexnika asoslarini o'rganish imkonini beradi.

To'plamlar batafsil ko'rsatmalar va o'quv materiallari bilan birga keladi. Barcha materiallar o'ynoqi shaklda taqdim etiladi - bular ertaklar, hikoyalar, atrofdagi hayotdan misollar. Ushbu dizayner bilan ishlash sizga yorqin "Aqlli" o'yinchoqlar yaratish, ularga aql-zakovat berish, kompyuterni dasturlashning asosiy tamoyillarini o'rganish, motorlar va sensorlar bilan ishlashni o'rganish imkoniyatini beradi. Bu sizni haqiqiy dizayn muhandisi kabi his qiladi.

- Lego WeDo - bu to'plam quyidagi dasturiy ta'minotni o'z ichiga oladi: turli mavzulardagi darslar to'plami (qiziqarli mexanizmlar, yovvoyi hayvonlar, futbol o'ynash va sarguzasht hikoyalari), o'qituvchi uchun kitob, bitta ish joyi uchun litsenziya. Agar dastur bir nechta kompyuterga o'rnatilgan bo'lsa, sizga asl WeDo roboti uchun litsenziya kerak bo'ladi (har bir ta'lim muassasasiga bitta litsenziya). Ushbu dastur drag-and-drop texnologiyasidan foydalanadi, ya'ni, o'quvchi robotning harakati uchun dastur yaratish uchun kerakli buyruqlarni sichqoncha bilan kerakli tartibda bir paneldan ikkinchisiga sudrab borishi kerak. Dastur LabVIEW da ishlaydi. To'plamda shuningdek, turli xil robotlarni yaratish bo'yicha namuna dasturlari va misollar mavjud. Dvigatellarni, egilish va masofa sensorlarini boshqarish uchun tegishli bloklar taqdim etiladi, ularga qo'shimcha ravishda klaviatura va kompyuter displeyi, mikrofon va dinamikni boshqarish uchun bloklar mavjud. Dastur avtomatik ravishda har bir motor yoki sensorni aniqlaydi. Lego WeDo mashg'ulotlari to'plami o'quvchilarga ko'rsatmalar va vositalarni taqdim etish orqali yosh tadqiqotchilar, muhandislar va matematiklar sifatida ishlash imkonini beradi.

- Robokids - o'quvchilar uchun robot yig'ish uchun o'quv konstruksiyasi. Ushbu modellarda kompyuterga ulanish yo'q. Buning uchun maxsus kartalar qo'llaniladi, ulardan robot boshqariladi. O'quvchi ushbu konstruktor bilan dasturlash ko'nikmalarisiz ishlashi mumkin. Ushbu to'plam bilan siz 16 tagacha turli modellarni yig'ishingiz mumkin. Hozirgi vaqtda ushbu sohani Boshlang'ich ta'lim yo'nalishining o'quv jarayoniga joriy etish imkonini beradigan ko'plab robototexnika dasturlari ishlab chiqilgan. Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilar uchun mo'ljallangan dasturlarni tahlil qilish, ularning barchasi o'zlarining diqqat markazida, maqsadlarida, qo'llaniladigan usullarida va ta'lim jarayonida ishtirok etuvchilar o'rtasidagi ta'sir va o'zaro ta'sir shakllarida o'xshashliklarga ega degan xulosaga keldi.

Shunday qilib, LEGO WeDO Education 9585 konstruktoriga asoslangan "O'quvchilar bog'chasida robototexnika" dasturidan foydalanishdan maqsad - dastlabki texnik dizayn ko'nikmalarini o'zlashtirish, nozik vosita ko'nikmalarini, ko'z-qo'l muvofiqlashtirishni rivojlantirish, tuzilmalar tushunchalari va uning asosiy xususiyatlarini o'rganishdir. (qattqlik, kuchlilik va barqarorlik), guruhdagi o'zaro ta'sir qilish mahorati.

Seversk shahridagi o'quvchilar bog'chalarining mualliflar jamoasi tomonidan ishlab chiqilgan "WeDosha bilan sayohat" katta Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilar uchun qo'shimcha ta'lim dasturini o'rganish va tahlil qilish shuni ta'kidladiki, ushbu dasturni o'qitishda muhandislik yo'nalishi hal

qilinayotgan ko'plab vazifalar LEGO WeDo dasturlash muhitini joriy etish va robototexnika bo'yicha dastlabki bilimlarni berish, robot uskunalarini yig'ish va dasturlashning asosiy usullarini o'rgatish, ma'lumotlarni ko'rsatish va tahlil qilish uchun jadvallarni yaratishni o'rganish imkonini beradi. Ushbu dastur Milliy o'quv dasturidagi davlat ta'lim standarti talablarini va LEGO WeDo konstruktori asosidagi LEGO tizimining ishlanmalari asosida Boshlang'ich ta'limning rejalashtirilgan natijalarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan.

Nadim shahridagi "Juravlyonok" maktabi jamoasi tomonidan HUNA Fun & Bot hikoyalari to'plami asosida ishlab chiqilgan "Robotenok" dasturining asosiy maqsadi Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilarda texnik ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga ko'maklashishdan iborat. LEGO konstruksiyasini o'zlashtirish orqali ijodiy o'zini-o'zi amalga oshirish [6].

Bolalar guruhdagi olib boriladigan tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida, qalam hamda mo'yqalamdan erkin foydalanishga o'z xarakterini va qo'l kuchini idora etishga o'rganadilar. Bu esa, malakani egallash, bolalarda qo'lini engil, erkin bir tekisdagi xarakat qilish xususiyatlarini rivojlantiradi. Bolalar turli shakl, kattalik, proporsiyadagi predmetlarni chizish jarayonida predmetning ish xususiyatiga karab yo'nalishni saqlash zarurligiga, predmetning kattaligiga mos ravishda xarakatlanishga o'rganadilar. Kichik yoshdagi bolalarda olib boriladigan tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida materialdan tartibli foydalanishga, ularni toza saklashga, fakat zarur materiallardan hamda ularni ishlatish yo'llarini rejalashtirishga o'rganadilar. Bu mashg'ulotlar bolalarda diqqatni va ko'rish xotirasini rivojlantiradi.

Kichik yoshdagi bolalar naturaga qarab rasm chizish yoki tasvirlashga nisbatan talablar oshadi va bu talablar maktab talabiga yaqinlashadi. Naturaga qarab tasvirlashda ishning ketma-ketligini ko'rsatib, bolalar tayyorlov va katta guruhida o'rganishning boshlang'ich bosqichidagina amalga oshiriladi. Bolalar naturani analiz qilishga butun umumiy shaklni xomaki qog'ozga tushirib olishga, rasmni naturaga solishtirishga, xato va kamchiliklarini to'g'rilashga, naturaga o'xshatishga o'rinadilar.

Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida geometrik shakllarni topa olishga yoki ko'ra olishga, ularni terminlar bilan atashga, kengligi kattaligi, uzunligi, balandligini, qismlarning bir-biriga nisbatan fazoviy joylashishini bilan tanishishni bolalarni maktabni 1-sinfda elementar matematik tushunchalarini puxta egallashlariga yordam beradi.

Qurish-yasash mashg'ulotlarida materiallardan qurish yasash bolalarda ko'z bilan chamalashni shakllantiradi va bolalarni maktabdagi texnik darslarni egallashga yoki o'zlashtirishga yordam beradi.

Shunday qilib, tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida bolalardagi badiiy did va ijodiy qobiliyatlar o'sadi va bu orqali maktabda o'qishga tayyorlanib boriladi. Chunki bolalar predmetlar bilan uzviy bog'lanadilar, ularning o'ziga xos sifatlari, shakli, rangi, katta-kichikligi bilan tanishadilar, ularni farqini,

o'xshashligini aniqlaydilar, bu esa, bolalarni sensor tarbiyalashga, ko'rgazmali, obrazli fikr yuritishga imkon beradi.

Tasviriy faoliyat bolalarni axloqiy tarbiyalaydi. Bolalar ishlarida o'z hayotida, jamiyatda bulayotgan voqea-xodisalarni aks ettiradilar, ulardan mamnun bo'ladilar, xayajonlanadilar. Tasviriy faoliyat jarayonida bolalarda irodaning sifatlari-boshlagan ishini oxiriga etkazish, oldiga maqsad qo'yib, o'shani bajarishga tomon intilish, qiyinchiliklarni engish, o'rtoqlariga yordamlashish kabi xususiyatlar tarbiyalanadi. Jamoa ishini yaratish jarayonida bolalarga bir-biriga yordam, kelishib ishlash kabi sifatlari ishni baholash jarayonida, ularda o'rtoqlarining ishga nisbatan real munosabatda bo'lish, to'g'ri baxolash, o'z ishidan va o'rtoqlarining ishidan xursand bo'lish kabi axloqiy sifatlarni shakllanadi.

Tasviriy faoliyat-bu bolalarni o'z oldiga qo'ygan maqsadlarini bajarishda tinmay mehnat qilishga undovchi faoliyatdir. Tasviriy faoliyat bolalarga estetik tarbiya berishning asosiy vositasi xisoblanadi. Har bir predmetning katta-kichikligini, rangini, shaklini, fazoda joylashishini ajratish bu estetik sezgining bo'laklari xisoblanadi. Bolalarda estetik sezgining rivojlanishi - rangi, proportsiyani chuqurroq sezish bilan bog'liqdir. Bola rangni, shaklni, uning xilma-xilligini sezsa, shunchalik ranglar aralashmasining xilma-xilligidan zavq oladi, bahramand bo'ladi. Bolalarda estetik sezgining rivojlanishi, ularda predmetga va uning ba'zi sifatlarga nisbatan estetik baho berishni rivojlantiradi. Ularda tasviriy san'at asarlarini tushunishga, ularga nisbatan xis-tuyg'uni, munosabatni tarbiyalaydi. Tasviriy faoliyat bolalarning badiiy ijodiy o'sishida muxim o'rin egallaydi.

Bolaning badiiy ijodiy o'sishi-bu obrazli fikr yuritish, estetik idrok etishni va obraz yaratishda zarur bo'lgan malaka, ko'nikmalarni egallash xisoblanadi. Masalan: tabiatga yoki istiroxat bog'iga sayr, kuz faslida ekskursiya uyushtirish. Tarbiyachi bolalarni predmet yoki tevarak atrofii kuzatishda kelib chiquvchi estetik xis-tuyg'u orqali, tevarak-atrofga, kishilar mehnatiga to'g'ri baxo berish, Vatanga nisbatan muxabbat kabi sifatlarni tarbiyalash mumkin.

Bolalarni o'z ishini yana ham chiroyli va yaxshi bajarish, boshqalarga yokadigan, ular ko'rganda quvonadigan qilib yaratish - bu badiiy, axloqiy tarbiyalashning asosiy vazifasi xisoblanadi.

Xususan, bolalar uchun foydali teatral doirada darslar bo'ladi, chunki teatr faoliyati turli yo'nalishlarda maktabgacha tarbiyachilarni rivojlantiradi. Bolalar nafaqat topshiriqlarni bajarishni o'rganishadi, teatr tomoshalarida ishtirok etishadi, tasavvurni rivojlanishadi, badiiy ko'rish, asarlarning yaxlitligini idrok etish qobiliyatini, imvoza qobiliyatini rivojlantiradi. Ammo bu asrda ota-onalarning ishtiroki ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Ular bolaning faoliyatiga doirada katta qiziqish bildirishlari va uyda rivojlanayotgan o'yinlarda u bilan o'ynashlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] 2022 — 2026 yillarda Xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.05.2022 yildagi PF-134-son .
<https://lex.uz/ru/docs/6008663>
- [2] Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at ta'limi konsepsiyasi.-Toshkent, 1995.
- [3] Veymarn B. V. Iskustvo Sredney Azii.-Moskva: Iskustvo. 1940. 4. .Jadova L. A. Sovremennaya jivopis' Uzbekistana.-Tashkent: Goslitizdat. 1962
- [4] Iz istorii jivopisi Sredney Azii. Sb. statey.-Tashkent: G.Gulyam, 1984.
- [5] Istoriya iskusstva zarubejnix stran. Uchebnik dlya studentov.-Moskva: Izoiskustvo, 1979.-
- [6] Ilxomova.S. Musavvir Alisher Aliqulov portretiga chizgilar. ||San'at.- 2002.-№4.-34-36 b.
- [7] Oydinov N. Rassom o'qituvchilar tayyorlash muammolari.-Toshkent: O'qituvchi. 1997.-215 b.
- [8] Oydinov.N. O'zbekiston tasviriy san'ati tarixidan lavhalar.-Toshkent: O'qituvchi, 1997.-126 b.
- [9] Yusupova P. Maktabgacha tarbiya pedagogikasi. T.: O'qituvchi, 1993.
- [10] Xasanboyeva O.U. va boshq. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. T.: Ilm ziyo, 2006.
- [11] Xasanboyeva O.U. va boshq. Oilada barkamol avlod tarbiyasi. T.: «Fan va texn.». 2010.
- [12] Sodiqova Sh.A. Maktabgacha pedagogika. T.: Tafakkur bo'stoni ,2013
- [13] N.Kayumova. Maktabgacha pedagogika. T.: TDPU ,2013.
- [14] Nurmatova M.Sh. va boshq.Rasm buyum yasash va bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish metodikasi. "Cho'lpon", T.:2010y.